

Biannual Journal of Applied
Counseling
2013, 3(1), 35-50
Received: 26 May 2013
Accepted: 18 Sep 2013

دو فصلنامه مشاوره کاربردی
۱۳۹۲، ۳(۱)، ۳۵-۵۰
دریافت: ۹۲/۰۳/۰۵
پذیرش: ۹۲/۰۶/۲۷

بررسی رابطه تعارض زناشویی و نظارت والدین با انگیزه
تحصیلی دانش آموزان

The Relationship between Marital Conflict and Parental
Monitoring with Academic Motivation in First Graders of
Ahwaz High Schools

غلامحسین عبادی*
رضا برون**
Gholamhosein Ebadi
Reza Borun

Abstract

The present study was conducted to examine the relationship between marital conflict and parental monitoring with academic motivation in the first graders of Ahwaz high schools. The sample consisted of 481 students (77 males and 404 females) selected randomly according to multistage sampling method. The scales used in this study were the Parental Marital Conflict Scale, the Parental Monitoring Scale (PMS), and the General School Information Measure (GSIM). Simple and multiple correlations and the Sobel test were used to analyze the data. The results indicated a significantly negative correlation between marital conflict and academic motivation as well as a significantly positive correlation between parental monitoring and academic motivation. The results suggested that parental monitoring mediated in the relationship between marital conflict and academic motivation. Thus, the present study identified one possible parenting process through which marital conflict may affect academic motivation.

Keywords: marital conflict, parental monitoring, academic motivation

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه‌ی تعارض زناشویی و نظارت والدین با انگیزه‌ی تحصیلی دانش‌آموزان پایه اول متوسطه شهر اهواز بود. نمونه مورد مطالعه شامل ۴۸۱ دانش‌آموز (۷۷ پسر و ۴۰۴ دختر) بودند که از بین دانش‌آموزان سال اول دبیرستان‌های شهر اهواز با روش تصادفی چند مرحله‌ای انتخاب شدند. مقیاس تعارض زناشویی (PMCS)، مقیاس نظارت والدین (PMS)، سنجه اطلاعات عمومی مدرسه (GSIM) ابزارهای مورد استفاده در این پژوهش بودند. جهت بررسی ابعاد مختلف مساله‌ی پژوهش شش فرضیه طراحی شد. برای آزمون فرضیه‌های پژوهش از ضریب همبستگی پیرسون و روش رگرسیون و آزمون معناداری سوبل استفاده گردید. نتایج بدست آمده نشان داد که تعارض زناشویی با انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان رابطه منفی معنادار و نظارت والدین با انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان رابطه مثبت معنادار دارد. براساس شواهد بدست آمده نظارت والدین میانجی‌رابطه‌ی بین تعارض زناشویی و انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان است. نتایج پژوهش حاضر یک فرایند والدینی محتمل را نشان می‌دهد که در آن تعارض زناشویی و نظارت والدین می‌تواند بر انگیزه تحصیلی دانش‌آموز تاثیر بگذارد.

واژه‌های کلیدی: تعارض زناشویی، نظارت والدین، انگیزه تحصیلی

ebadi_20032004@yahoo.com

* رئیس پژوهشکده تعلیم و تربیت استان خوزستان (نویسنده مسئول)

** کارشناس ارشد مدیریت آموزشی

مقدمه

تأثیر موفقیت تحصیلی در سازگاری و نوع زندگی دوران بزرگسالی امری انکار ناپذیر است. دانش آموزانی که تکالیف خود را به صورت کامل انجام نمی‌دهند، احتمال بیشتری وجود دارد که در پایه تحصیلی خود باقی بمانند (هافمن، مهلینگر و کریوان^۱، ۲۰۰۰، به نقل از نیل - شوالم^۲، ۲۰۰۶) و در روابط به همسالان خود دچار مشکل شوند (ونتزل و کالدول، ۱۹۹۷). این روند می‌تواند به ترک تحصیل و عدم اشتغال (وودوارد و فرگوسن، ۲۰۰۰)، آسیب‌های روانی (ولز، جانسون و کوهن^۳، ۱۹۸۹؛ به نقل از نیل - شوالم، ۲۰۰۶)، سوء مصرف مواد (ویچستروم، ۱۹۹۸)، حاملگی‌های زودهنگام دوران نوجوانی (فلدمن^۴، ۱۹۹۰؛ به نقل از نیل - شوالم، ۲۰۰۶) و رفتارهای بزهکارانه (یوشیکاوا، ۱۹۹۵) منجر شود. با توجه به اهمیت این موضوع، پژوهش‌های مختلفی انجام شده که هر کدام به نوعی به عوامل تأثیرگذار بر عملکرد تحصیلی پرداخته‌اند. توانایی‌های شناختی (هوش و ...)، مهارت‌های تحصیلی (انجام تکالیف و ...) و میزان منابع موجود (موقعیت جامعه شناختی و اجتماعی ...) از عواملی بوده که تأکید زیادی بر تأثیرگذاری آنها شده است (نیل - شوالم، ۲۰۰۶). در کنار این عوامل مهم، اگر چه گاهی اوقات به مسائل خانواده اشاره شده است، اما تأثیر کیفیت روابط زناشویی و نظارت والدین بر انگیزه‌ی تحصیلی فرزندان، از موضوعاتی بوده که توجه کمتری به آن شده است.

کیفیت رابطه زناشویی شاخص مهمی در رشد روابط بین فردی داخل و خارج از خانواده می‌شود. درگیر بودن والدین در کشمکش‌های زناشویی باعث کاهش توانایی و توجه آنها در برقراری ارتباط و اثربخشی آنها در حمایت عاطفی و اجتماعی با فرزندانشان می‌شود. تعارض زناشویی منجر به راهکارهای نامؤثر تربیت فرزندان می‌شود که پیامد آن ناسازگاری فرزندان است. غیر قابل دسترس بودن عاطفی^۵ (ایستبروکز و ایمد، ۱۹۸۸؛ به نقل از گروندی، ۲۰۰۵)، کاهش ارتباطات (کروتر و هید، ۲۰۰۲؛ به نقل از گروندی، ۲۰۰۵) و فقدان همکاری والدین در مورد نقش‌های فرزندپروری (فینچام، کریچ و اسبورن^۶، ۱۹۹۴) از نتایج تعارض زناشویی است که بر عملکردهای فرزند تأثیر می‌گذارد. به طور کلی، تعارض زناشویی بر سازگاری همه جانبه فرزند تأثیر می‌گذارد که موفقیت تحصیلی جزئی از آن است. دوئل و مارکیویکز^۷ (۲۰۰۵) در پژوهش خود ۱۷۵ دانش‌آموز ۱۳ ساله را مورد بررسی قرار دادند و نشان دادند که تعارض زناشویی با عزت نفس و موفقیت تحصیلی پایین رابطه دارد. برون و ترزل (۲۰۰۰) نیز در پژوهش خود نشان دادند که تعارض زناشویی با کارکردهای پایین تحصیلی فرزندان رابطه دارد.

سون و لی (۲۰۰۳) در مطالعه‌ی خود نشان دادند فرزندان والدینی که دچار تعارضات و مشکلات زناشویی هستند نسبت به والدین سالم، دچار افت تحصیل و ترک تحصیل بیشتری می‌شوند. نتایج

1. Huffman, Mehlinger & Kerivan
2. Nebel-Schwalm
3. Velez, Johnson & Cohen
4. Feldman
5. Emotional unavailability
6. Fineham, Grych & Osbone
7. Doyle & Markiewicz

پژوهش دبروآ و همکاران (۲۰۰۴) نشان داد که استرس خانوادگی، تعارض والدین و محیط تأثیر معناداری بر عملکرد تحصیلی و مشکلات رفتاری مرتبط به مدرسه دارد و بین تعارض زناشویی والدین و برون سازی^۱ مشکلات رفتاری فرزندان از جمله پرخاشگری و موفقیت تحصیلی رابطه معناداری وجود دارد. همچنین ملیسا، استروگ-اپل، مارک و پاتریک (۲۰۰۶) در پژوهش خود نشان دادند تعارض بین والدین با نشانگان روانشناختی و مشکلات مدرسه‌ای فرزندان رابطه معناداری دارد.

اگر چه تعارض زناشویی گستره وسیعی را در بر می‌گیرد، به طور کلی به آن دسته از نشانه‌های پرخاشگری کلامی، خشونت فیزیکی و تهدید به ترک خانواده اطلاق می‌شود که برای زوجین و فرزندان آنها استرس‌زا هستند (کامینگز و دیویس و سیمپسون، ۱۹۹۴). تعارض‌های زناشویی عمده را می‌توان در هفت دسته‌ی بنیادی جای داد: کاهش همکاری؛ کاهش رابطه‌ی جنسی؛ افزایش واکنش‌های هیجانی؛ جداسازی امور مالی از یکدیگر؛ حمایت‌جویی از فرزندان؛ افزایش رابطه‌ی فردی با خویشاوندان خود؛ و کاهش رابطه‌ی خانوادگی با خویشاوندان همسر (براتی، ۱۳۷۵؛ به نقل از حسینی و ثنایی، ۱۳۸۴). تعارض زناشویی پیامدهای منفی گسترده‌ای بر کارکردهای خانواده به دنبال دارد. علاوه بر پیامدهای منفی عاطفی و رفتاری، تعارض زناشویی با کاهش قابلیت‌ها و کارکردهای سازگاران در همه سطوح سنی فرزندان رابطه دارد (ویبرسون، فورهند و مک‌کومیس، ۱۹۸۸).

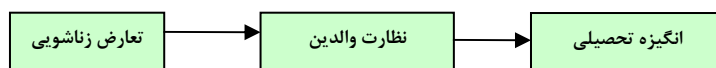
میزان آگاهی والدین از وضعیت فرزندشان، کیفیت و کمیت کنترل فرزند را تعیین می‌کند. کر و استاتین^۲ (۲۰۰۰؛ به نقل از هایز، هودسون و ماتشیوز، ۲۰۰۳) معتقدند که آگاهی از فرزند به تمایل او برای افشای اطلاعات به والدینش بستگی دارد. آنها در پژوهش خود نشان دادند که در نظارت والدین سه عامل ضروری است: خودافشایی فرزند (آزادی فرزند در گفتن کارهایی که انجام می‌دهند به والدین)، درخواست^۳ والدین (والدین از فرزند می‌خواهند که چه کارهایی بکنند) و کنترل والدین (قانون گذاری و ایجاد محدودیت). این سوالات در مورد فرزند که "او واقعا چه کارهایی می‌کند؟"، "او با چه کسانی رفت و آمد می‌کند؟" و "وقتی در خانه حضور ندارد، کجاست؟"، نشانه‌ی میزان آگاهی والدین از فرزند است و به عنوان نظارت والدین^۴ تعریف می‌شود (گروندی، ۲۰۰۵). بارنز و فارل (۱۹۹۲) آگاهی والدین از فرزندشان را "بهترین و باثبات‌ترین پیش‌بین پیامدهای^۵ نوجوان‌شان" می‌دانند. سطح پایین آگاهی و نظارت والدین بر فرزند با انواع مشکلات رفتاری، رفتارهای ضد اجتماعی و بزهکاری، موفقیت تحصیلی پایین و فعالیت‌های جنسی زود هنگام رابطه دارد (لایرد، پتیت، دوج و باتیز، ۲۰۰۳) به طور کلی نظارت والدین به معنی آگاهی و نظارت والدین بر حوزه‌های چندگانه زندگی فرزندشان است که شامل دوستان، مدرسه و رفتارهای آنها در خانه است (دیشیون و مک‌ماهون، ۱۹۹۸). آنسا (۲۰۰۹) در مطالعه‌ی ای با استفاده از ۶۳۰ دانش‌آموز دبیرستانی، اثرات ادراک فرزندان از رفتارهای والدین‌شان را مورد بررسی قرار

1. externalizing
2. Kerr & Stattin
3. solicitation
4. Parental monitoring
5. outcomes

داد و نشان داد که حمایت و نظارت والدین، پیش‌بین معناداری برای موفقیت تحصیلی فرزندان است. پژوهش‌های مختلف نشان داده است که نظارت والدینی با بسیاری از پیامدهای رفتاری نوجوانان از جمله رفتارهای بزهکارانه، رابطه دارد (پتی، لایرد، دوج، باتتیز و کریس، ۲۰۰۱). همچنین مشاهده شده است که نظارت والدین یک پیش‌بین منفی برای برون‌سازی رفتار است (کیم، هترینگتون و ریس، ۱۹۹۹). علاوه بر تاثیر نظارت والدین بر انجام تکالیف، نظارت والدین بر فعالیت های خارج از مدرسه فرزندان بر موفقیت تحصیلی آنها تاثیر می‌گذارد (کلارک^۱، ۱۹۹۳؛ به نقل از اسبورن، ۲۰۰۷). کر و استاتین (۲۰۰۰) در پژوهش خود نشان دادند که سطوح بالای آگاهی و نظارت والدین بر فرزند به رفتارهای بزهکارانه کم تر، مشکلات مدرسه‌ای کمتر و روابط سالم با معلم، رابطه معناداری دارد. به طور کلی می‌توان گفت، نظارت کلی والدین بر تمام جنبه‌های رفتاری فرزندان با سطوح بالای پیشرفت تحصیلی رابطه مثبت معناداری دارد (بوش، ساپل و لاش^۲، ۲۰۰۴؛ به نقل از اسبورن، ۲۰۰۷).

گروندی (۲۰۰۵) در پژوهش خود نقش میانجی^۳ آگاهی والدین (در مورد فرزند) را در رابطه‌ی بین تعارض زناشویی و اختلالات رفتاری نوجوانان مورد بررسی قرار داد. نتایج این پژوهش نشان داد که آگاهی والدین، میانجی رابطه‌ی بین تعارض زناشویی و اختلالات رفتاری فرزند است. همچنین پژوهشی که پلونکت، بنکی، ساندز و چویی (۲۰۰۹) بر ۱۲۴۵ دانش آموز دبیرستان انجام دادند نشان دادند که ادراک دانش‌آموزان از نظارت والدینشان به صورت غیرمستقیم (از طریق درگیر شدن والدین در مسائل درسی) با نمرات کسب شده آنها در مدرسه رابطه دارد.

بازنگری ادبیات پژوهشی (مانند گاتز و پورنل، ۱۹۸۶؛ کوپرمینیک، درانل و آلوارز، ۲۰۰۸) از یک سو بیانگر تاثیر معنادار و قابل توجه نظارت والدین بر موفقیت تحصیلی، انتخاب رشته‌ی تحصیلی و انتخاب شغل فرزندان است و از سوی دیگر نشانگر تاثیر منفی معنادار تعارض زناشویی بر توانایی، توجه و نظارت والدین در برقراری ارتباط و حمایت عاطفی و اجتماعی از فرزندان است (گروندی، ۲۰۰۵ و پلونکت و همکاران، ۲۰۰۹). به این ترتیب پژوهش حاضر با به کارگیری مدل مفهومی طراحی شده‌ی (شکل ۱) درصدد پاسخگویی به این سؤال کلی است که «آیا متغیر میانجی نظارت والدین رابطه‌ی بین تعارض زناشویی و انگیزه‌ی تحصیلی دانش‌آموزان دختر و پسر را کاهش می‌دهد؟» به عبارت دیگر آیا با کنترل آماری متغیر نظارت والدین قدرت رابطه‌ی بین تعارض زناشویی و انگیزه‌ی تحصیلی دانش‌آموزان کاهش می‌یابد؟

شکل ۱. الگوی پیشنهادی پیش‌بینی و پیامد نظارت والدین

1. Clark
2. Bush, Supple & Lash
3. mediating

- در پژوهش حاضر فرضیه‌های مورد آزمون قرار گرفتند:
- ۱- تعارض زناشویی والدین با انگیزه‌ی تحصیلی دانش‌آموزان پسر رابطه‌ی منفی دارد.
  - ۲- تعارض زناشویی والدین با انگیزه‌ی تحصیلی دانش‌آموزان دختر رابطه‌ی منفی دارد.
  - ۳- نظارت والدین با انگیزه‌ی تحصیلی دانش‌آموزان پسر رابطه‌ی مثبت دارد.
  - ۴- نظارت والدین با انگیزه‌ی تحصیلی دانش‌آموزان دختر رابطه‌ی مثبت دارد.
  - ۵- نظارت والدین رابطه‌ی بین تعارض زناشویی و انگیزه‌ی تحصیلی دانش‌آموزان پسر را کاهش می‌دهد.
  - ۶- نظارت والدین رابطه‌ی بین تعارض زناشویی و انگیزه‌ی تحصیلی دانش‌آموزان دختر را کاهش می‌دهد.

روش

جامعه آماری، نمونه و روش اجرای پژوهش

جامعه‌ی آماری این پژوهش کلیه‌ی دانش‌آموزان سال اول متوسطه اهواز بود که در سال تحصیلی ۹۰-۹۱ به تحصیل اشتغال داشتند. براین اساس از میان کلیه‌ی آموزشگاه‌های متوسطه‌ی چهار ناحیه آموزش و پرورش اهواز، ۳۲ آموزشگاه به صورت تصادفی انتخاب شدند (از هر ناحیه ۸ آموزشگاه). سپس از هر آموزشگاه، دو کلاس و از هر کلاس، ۱۰ دانش‌آموز به صورت تصادفی انتخاب شدند و در نهایت ۴۸۱ دانش‌آموز (۷۷ دانش‌آموز پسر و ۴۰۴ دانش‌آموز دختر) به شیوه تصادفی چند مرحله‌ای انتخاب شدند. کلیه‌ی دانش‌آموزان عضو نمونه در پایه‌ی اول متوسطه و در منطقه شهری اهواز در دبیرستان‌های دولتی مشغول به تحصیل بودند.

ابزارهای سنجش

مقیاس تعارض زناشویی والدین (PMCS): مقیاس تعارض زناشویی والدین^۱ (لوپز، ۱۹۸۶) برای سنجش تعارض، تنش، و بی‌ثباتی رابطه زناشویی استفاده می‌شود. این مقیاس شامل ۴ خرده‌مقیاس فرزندان، ترس خانوادگی از جدایی، تبادل نقش والد-فرزند و تعارض زناشویی والدین است و توسط فرزندان پاسخ داده می‌شود. در این پژوهش از خرده‌مقیاس تعارض زناشویی استفاده شده است که ۱۳ ماده دارد. برای هر یک از سوالات این مقیاس ۵ گزینه‌ی (کاملاً درست، اغلب اوقات درست، نمی‌دانم، اغلب اوقات نادرست و کاملاً نادرست) به صورت طرح لیکرت منظور شده است که به ترتیب ۵، ۴، ۳، ۲ و ۱ نمره‌گذاری می‌شود که در تعدادی از ماده‌ها نمره‌گذاری به صورت معکوس است. دامنه‌ی نمره‌های افراد در این خرده‌مقیاس بین ۱۳ تا ۶۵ است که نمرات بالاتر، تعارض زناشویی بیشتر را نشان می‌دهد. لوپز (۱۹۸۶) پایایی کل این مقیاس را ۰/۹۰ گزارش کرد. وی همچنین اعتبار سازه این مقیاس را قابل

1. Parental Marital Conflict Scale (PMCS)

قبول گزارش کرد. آلن^۱ (۲۰۰۲) نیز ضریب پایایی این مقیاس را با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۸۹ گزارش کرد. در پژوهش حاضر نیز ضریب پایایی این مقیاس را با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای دانش آموزان پسر ۰/۷۱ و برای دانش آموزان دختر ۰/۷۵ به دست آمد. (نمونه های انتخاب شده برای بررسی پایایی یک نمونه ۴۵ نفری از جامعه آماری بود که در پژوهش اصلی شرکت داده نشدند).

مقیاس نظارت والدین (PMS): مقیاس نظارت والدین^۲ یک مقیاس ۶ سوالی است که توسط اسمال و کرنز (۱۹۹۳) ساخته شده است. این مقیاس میزان نظارت والدین بر رفتارهای فرزند در خانه، مدرسه و بیرون از مدرسه را اندازه گیری می کند. برای هر یک از سؤال های این مقیاس ۵ گزینه ی (هرگز، بندرت، گاهی اوقات، اغلب اوقات و همیشه) به صورت طرح لیکرت منظور شده است که به ترتیب ۰، ۱، ۲، ۳ و ۴ نمره گذاری می شود. دامنه ی نمرات افراد در این خرده مقیاس بین ۰ تا ۲۴ است و نمرات بالاتر، نظارت والدینی بیشتری را نشان می دهد. اسمال و کرنز (۱۹۹۳) برای بررسی پایایی این مقیاس از ضریب آلفای کرونباخ استفاده کردند که ۰/۸۴ به دست آمد. دیکس^۳ (۲۰۰۱)؛ به نقل از هاوولو، (۲۰۰۱) با همبسته کردن این مقیاس با ابزارهایی که خطرپذیری^۴ نوجوانان را می سنجید (مانند فعالیت های جنسی، بزه کاری و سوء استفاده از مواد) و اجرای این مقیاس بر روی بیش از ۶۰۰۰۰ دانش آموز، نشان داد که این مقیاس از اعتبار سازه قابل قبولی برخوردار است. در پژوهش حاضر نیز ضریب پایایی این مقیاس با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای دانش آموزان پسر ۰/۷۰ و برای دانش آموزان دختر ۰/۷۳ به دست آمد.

سنجه اطلاعات عمومی مدرسه (GSIM): سنجه اطلاعات عمومی مدرسه^۵ یک ابزار ۲۱ سوالی است که برای جمع آوری اطلاعات کلی مربوط به دانش آموز طراحی شده است. میزان مدت زمان انجام تکالیف، مشارکت والدین در کارهای مربوط به مدرسه، شرکت دانش آموز در فعالیت های فوق برنامه و کسب جایزه و امتیاز در مدرسه، حوزه هایی هستند که این پرسشنامه می سنجد. برای بررسی انگیزه تحصیلی از ۴ سوال این پرسشنامه که انگیزه تحصیلی را می سنجد، استفاده شد. برای هر یک از سؤالات این پرسشنامه، ۲ گزینه (بلی و خیر) منظور شده است که به ترتیب ۲ و ۱ نمره گذاری می شود. دامنه ی نمرات افراد در این خرده مقیاس بین ۴ تا ۸ است و نمرات بالاتر نشان می دهد که فرد انگیزه تحصیلی بالاتری را دارد. پایایی این پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۵۴ به دست آمد (اسبورن، ۲۰۰۷). در پژوهش حاضر نیز ضریب پایایی این مقیاس با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای دانش آموزان پسر ۰/۵۵ و برای دانش آموزان دختر ۰/۵۷ محاسبه شد که با توجه به تعداد کم سؤال ها (۴ سؤال) رضایت بخش است.

-
1. Allen
  2. Parental Monitoring Scale (PMS)
  3. Dix
  4. risk-taking
  5. General School Information Measure (GSIM)

یافته‌ها

جدول ۱ میانگین و انحراف استاندارد آزمودنی‌ها به تفکیک جنسیت در متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد.

جدول ۱
میانگین و انحراف استاندارد آزمودنی‌ها در متغیرهای پژوهش

متغیر	پسران		دختران	
	میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد
تعارض والدین	۳۱/۰۶	۶/۵۲	۲۸/۳۶	۸/۲۲
نظارت والدین	۲۴/۵۹	۳/۷	۲۶/۷۷	۲/۸۹
انگیزه‌ی تحصیلی	۲/۳۴	۱/۱۱	۲/۵۴	۱/۱۵

همانگونه که در جدول ۱ مشاهده می‌شود میانگین و انحراف استاندارد متغیر تعارض والدین دانش آموزان پسر به ترتیب ۳۱/۰۶ و ۶/۵۲ و دانش آموزان دختر به ترتیب ۲۸/۳۶ و ۸/۲۲ است. همچنین میانگین و انحراف استاندارد متغیر نظارت والدین دانش آموزان پسر به ترتیب ۲۴/۵۹ و ۳/۷ و دانش آموزان دختر به ترتیب ۲۶/۷۷ و ۲/۸۹ است. میانگین و انحراف استاندارد متغیر انگیزه‌ی تحصیلی دانش آموزان پسر نیز به ترتیب ۲/۳۴ و ۱/۱۱ و دانش آموزان دختر به ترتیب ۲/۵۴ و ۱/۱۵ است. جدول ۲ ضرایب همبستگی بین متغیرهای تعارض والدین، نظارت والدین و انگیزه تحصیلی آزمودنی‌های پژوهش را به تفکیک جنسیت نشان می‌دهد.

جدول ۲

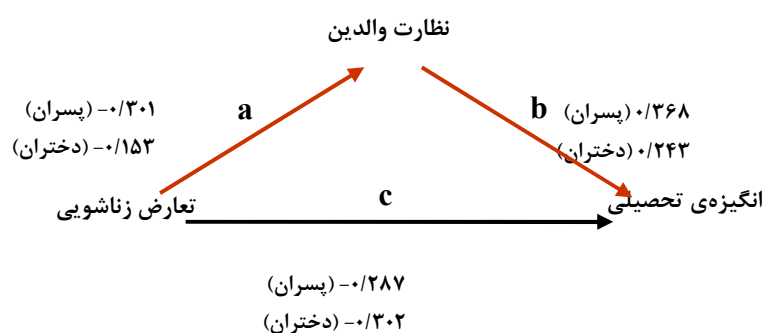
ضرایب همبستگی بین متغیرهای پژوهش در کل آزمودنی‌ها

متغیر	پسران			دختران		
	تعارض والدین	نظارت والدین	انگیزه‌ی تحصیلی	تعارض والدین	نظارت والدین	انگیزه تحصیلی
تعارض والدین	-	-۰/۳۰۱**	-۰/۲۸۷*	-	-۰/۱۵۳**	-۰/۳۰۲**
نظارت والدین	-۰/۳۰۱**	-	۰/۳۶۸**	-۰/۱۵۳**	-	۰/۲۴۳**
انگیزه‌ی تحصیلی	-۰/۲۸۷*	۰/۳۶۸**	-	-۰/۳۰۲**	۰/۲۴۳**	-

** p < ۰/۰۱ * p < ۰/۰۵

همان‌طور که در جدول شماره ۲ مشاهده می‌شود ضرایب همبستگی بین تعارض زناشویی والدین و انگیزه‌ی تحصیلی دانش آموزان دختر و پسر منفی و معنادار است (پسران، $r = -0/287$ و دختران

این سه متغیر می‌بایست مورد آزمون قرار گیرند. جدول شماره ۲ ضرایب همبستگی ساده بین این سه متغیر را نشان می‌دهد. در مرحله‌ی بعد تعارض زناشویی و نظارت والدین به عنوان پیش‌بین‌های انگیزه‌ی تحصیلی دانش‌آموزان استفاده گردید. جدول ۳ ضرایب رگرسیونی را نشان می‌دهند. در مدل ۱ از جدول ۳ تعارض زناشویی به عنوان تنها پیش‌بین متغیر انگیزه‌ی تحصیلی به کار رفته است. همان‌طور که مندرجات جدول ۳ نشان می‌دهند، ضریب مسیر تعارض زناشویی به انگیزه‌ی تحصیلی دانش‌آموزان (مسیر C) برای پسران در سطح $0/01$ و دختران در سطح $0/001$ معنی‌دار می‌باشد.

شکل ۲. مدل فرضیه‌های ۵ و ۶ پژوهش برای متغیر میانجی نظارت والدین

برای بررسی شرایط اساسی، بارون و کینی^۱ (۱۹۸۶) بیان می‌کنند ابتدا همبستگی‌های ساده میان این سه متغیر می‌بایست مورد آزمون قرار گیرند. جدول شماره ۲ ضرایب همبستگی ساده بین این سه متغیر را نشان می‌دهد. در مرحله‌ی بعد تعارض زناشویی و نظارت والدین به عنوان پیش‌بین‌های انگیزه‌ی تحصیلی دانش‌آموزان استفاده گردید. جدول ۳ ضرایب رگرسیونی را نشان می‌دهند. در مدل ۱ از جدول ۳ تعارض زناشویی به عنوان تنها پیش‌بین متغیر انگیزه‌ی تحصیلی به کار رفته است. همان‌طور که مندرجات جدول ۳ نشان می‌دهند، ضریب مسیر تعارض زناشویی به انگیزه‌ی تحصیلی دانش‌آموزان (مسیر C) برای پسران در سطح $0/01$ و دختران در سطح $0/001$ معنی‌دار می‌باشد.

مدل ۲ از جدول ۳ موقعیتی را نشان می‌دهد که تعارض زناشویی و نظارت والدین، به صورت همزمان به عنوان متغیرهای پیش‌بین انگیزه‌ی تحصیلی در معادله رگرسیون قرار گرفته‌اند. مشاهدات جدول ۳ نشان می‌دهد، وقتی متغیر نظارت والدین به عنوان پیش‌بین دوم به متغیر تعارض زناشویی اضافه می‌گردد مقدار ضریب رگرسیون متغیر پیش‌بین اول (تعارض زناشویی) کاهش می‌یابد ولی هنوز معنی‌دار است (مقدار β برای پسران از $-0/287$ به $-0/194$ و برای دختران از $-0/302$ به $-0/271$).

1. Baron & Kenny

کاهش یافته است). این حالت اثر نسبی میانجی (واسطه‌ای) متغیر نظارت والدین را در این رابطه مورد تأیید قرار می‌دهد.

جدول ۳

ضرایب رگرسیون تعارض زناشویی و انگیزه‌ی تحصیلی (مدل اول) و تعارض زناشویی، نظارت والدین و انگیزه‌ی تحصیلی (مدل دوم)

مدل	ضرایب غیر استاندارد		ضرایب استاندارد		r
	B	خطای استاندارد	B	t	
۱	(ثابت)	۳/۸۶	۰/۶۰۰	۶/۴۴	-۰/۲۸۷
	تعارض زناشویی	-۰/۰۴۹	۰/۰۱۹	-۲/۵۹	-۰/۰۱
۲	(ثابت)	۱/۰۷	۱/۱۵	۰/۹۳	-۰/۲۸۷
	تعارض زناشویی	-۰/۰۳۳	۰/۰۱۹	-۱/۷۴	-۰/۰۸۵
۱	(ثابت)	۳/۷۴	۰/۱۹۷	۱۸/۹۹	-۰/۳۰۲
	تعارض زناشویی	-۰/۰۴۲	۰/۰۰۷	-۶/۳۴	-۰/۰۰۱
۲	(ثابت)	۱/۴۶	۰/۵۶۷	۲/۵۸	-۰/۳۰۲
	تعارض زناشویی	-۰/۰۳۸	۰/۰۰۷	-۵/۷۵	-۰/۰۰۱
۱	(ثابت)	۰/۰۸۱	۰/۰۱۹	۴/۲۹	-۰/۳۶۲
	نظارت والدین	۰/۰۸۱	۰/۰۱۹	۴/۲۹	-۰/۰۰۱

بارون و کینی (۱۹۸۶) برای تعیین معنی‌داری در چنین موقعیتی به توصیف روشی می‌پردازند که از سوی سوبل (۱۹۸۲) مطرح گردیده است.

بنابراین، برای استفاده از فرمول سوبل^۱ (۱۹۸۲) ضرایب رگرسیون و خطای استاندارد دو مسیر مورد نیاز می‌باشند. ضریب رگرسیون برای مسیر تعارض زناشویی ← نظارت والدین ← انگیزه‌ی تحصیلی برابر با $\beta_a\beta_b$ می‌باشد که a و b به مسیرهای مربوط اشاره دارند (مسیر c نیز مسیر مستقیم تعارض زناشویی به انگیزه‌ی تحصیلی است). جدول ۴ ضرایب رگرسیون و خطاهای استاندارد دو بخش این مسیر واسطه‌ای را برای دو گروه دانش‌آموزان پسر و دختر نشان می‌دهد.

جدول ۴

ضرایب رگرسیون و خطاهای استاندارد دو بخش مسیر واسطه‌ای تعارض زناشویی ← نظارت والدین ← انگیزه‌ی تحصیلی

	مسیر a (تعارض زناشویی ← نظارت والدین)		مسیر b (نظارت والدین ← انگیزه‌ی تحصیلی)	
	پسران	دختران	پسران	دختران
β_a	۰/۳۴۳	۰/۲۴۳	-۰/۳۰۱	-۰/۱۵۳
S_a	۰/۰۳۲	۰/۰۱۹	۰/۰۶۲	۰/۰۱۷
T	۳/۴۲	۵/۰۳	-۲/۷۳	-۳/۰۹

این نسبت به گونه‌ای مجانب دارای توزیع بهنجار است و برای نمونه‌های بزرگ، وقتی این نسبت بزرگتر از $\pm 1/96$ باشد، منجر به رد فرض صفر در سطح 0.5 ، $\alpha/2$ می‌گردد. بنابراین، مسیر مورد نظر همان‌گونه که انتظار می‌رفت، هم برای دانش‌آموزان پسر و هم دختر معنی‌دار می‌باشد (برای پسران، $t = -7/37$ و برای دختران $t = -4/48$). به طور کلی، نتایج به دست آمده فرضیه ۵ و ۶ را مبنی بر اثر میانجی (واسطه‌ای) تعارض زناشویی بر انگیزه‌ی تحصیلی دانش‌آموزان را از طریق نظارت والدین مورد تأیید قرار داد.

بحث

هدف این پژوهش بررسی روابط بین تعارض زناشویی، نظارت والدین و انگیزه‌ی تحصیلی دانش‌آموزان و نیز ارزیابی اثر میانجی متغیر نظارت والدین بر رابطه‌ی بین تعارض زناشویی و انگیزه‌ی تحصیلی دانش‌آموزان بود. در این پژوهش مدلی ارائه شد تا نشان دهد که چگونه تعارض زناشویی بر نظارت والدین و انگیزه‌ی تحصیلی دانش‌آموزان در مدرسه تأثیر می‌گذارد. به عبارت دیگر، ابتدا روابط بین تعارض زناشویی، نظارت والدین و انگیزه‌ی تحصیلی در مدرسه و سپس نقش میانجی متغیر نظارت والدین در رابطه‌ی تعارض زناشویی و انگیزه‌ی تحصیلی در مدرسه مورد بررسی قرار گرفت.

نتایج این پژوهش، فرضیه ۱ و ۲ را تأیید کرد و نشان داد که تعارض زناشویی والدین با انگیزه‌ی تحصیلی دانش‌آموزان پسر و دختر رابطه‌ی منفی دارد. این یافته با یافته‌های کوپرمینیک، درانل و آوارز (۲۰۰۸)، دوئل و مارکیویکز (۲۰۰۵)، آنگر، مک‌لیود، برون و ترزل (۲۰۰۰) و ویبرسون، فورهند و مک-کومبس (۱۹۸۸) همخوانی دارد. در تبیین احتمالی این یافته می‌توان چنین بیان کرد که انگیزه‌ی تحصیلی در مدرسه ناشی از محرک‌های خارجی است که مهمترین آن‌ها والدین هستند. زمانی که والدین درگیر مشکلات عدیده‌ی خود هستند، علاوه بر این که زمان و انرژی لازم را برای برقراری ارتباط، تشویق و یاری‌رسانی به فرزندان ندارند، ادراک فرزندان نسبت به والدین، محیط خانواده و انسجام خانواده نیز از این تعارض تأثیر می‌پذیرد و احتمالاً "باعث اختلال در کشش‌های درونی فرد نسبت به امور تحصیلی می‌شود.

بر اساس شواهد بدست آمده در این مطالعه نشان داده شد که نظارت والدین با انگیزه‌ی تحصیلی دانش‌آموزان پسر و دختر رابطه‌ی مثبت دارد. بنابراین فرضیه ۳ و ۴ پژوهش تأیید می‌شود. این یافته با یافته‌های آنسا (۲۰۰۹) و دیشیون و مک‌ماهون (۱۹۹۸) هماهنگی دارد. تبیین احتمالی همخوانی نتایج بدست آمده با نتایج قبلی چنین بیان می‌شود که ارتباط بیشتر، تعاملات مثبت، بررسی موقعیت تحصیلی فرزند، آگاهی از ارتباطات بین فردی فرزند در خارج از خانه، همکاری در حل مشکلات و گذراندن وقت بیشتر با فرزند شاخص‌های نظارت والدین بر فرزند هستند. این آگاهی والدین و درگیر بودن در فعالیت‌های تحصیلی فرزندان می‌تواند نشانه‌ای از توجه و اهمیت والدین نسبت به فرزند باشد و با دلگرمی و احساس پشتگرمی دانش‌آموز همراه باشد. همچنین نظارت والدین بر امور تحصیلی طبیعتاً

باعث کاهش مشکلات تحصیلی می‌شود و این فرایند می‌تواند بر افزایش نگرش‌های مثبت نسبت به تحصیل و سخت‌کوشی بیشتر دانش‌آموز، تاثیر مثبت داشته باشد. یافته‌های این پژوهش همچنین نشان داد که رابطه‌ی تعارض زناشویی والدین و انگیزه‌ی تحصیلی دانش‌آموزان از طریق نظارت والدین کاهش پیدا می‌کند. این یافته با پژوهش گروندی (۲۰۰۵) و پلونکت و همکاران (۲۰۰۹) همخوانی دارد. اینکه نظارت والدین اثر تعارض زناشویی بر انگیزه‌ی تحصیلی دانش‌آموزان را کاهش می‌دهد به این معناست که اثر منفی تعارض زناشویی بر انگیزه‌ی تحصیلی دانش‌آموزان بیشتر از طریق متغیر نظارت والدین است. بدین‌سان می‌توان بیان کرد نظارت داشتن و آگاهی بر وضعیت فرزند از یک علاقه‌ی درونی نسبت به فعالیت‌های او سرچشمه می‌گیرد. والدینی که درگیر مسائل و مشکلات زناشویی خود هستند، در کسب آگاهی نسبت به فرزندان خود ناتوانند (کاپالدی، ۲۰۰۳، به نقل از گروندی، ۲۰۰۵).

نتیجه گیری

زمانی که والدین وقت کمتری را برای رسیدگی به فرزندان داشته باشند، باعث می‌شود از نیازها و خواست‌های فرزندان غافل بمانند و نظارت و آگاهی آن‌ها نسبت به امور تحصیلی فرزندان نیز کمتر شود. این زنجیره به کاهش انگیزه‌های تحصیلی و افت تحصیلی منجر می‌گردد. همچنین یافته‌ها (به عنوان مثال، گروندی، ۲۰۰۵) نشان می‌دهد وقتی تعارض زناشویی زیاد باشد، فرزندان باور می‌کنند که میزان آگاهی والدینشان از وضعیت آن‌ها پایین است. این ادراک باعث می‌شود فرزندان احساس کنند که قابلیت‌های پایین دارند و والدین به آن‌ها اعتقادی ندارند. بنابراین این عقیده فرزندان که والدین از وضعیت آن‌ها بی‌خبرند نوعی احساس ناتوانی و عدم کفایت را به همراه دارد و باعث می‌شود که آن‌ها نگرش مثبت و انگیزه‌ی کافی برای تحصیل را نداشته باشند.

در این مطالعه فقط یک متغیر میانجی مورد بررسی قرار گرفت، در حالی که احتمالاً متغیرهای میانجی دیگری (غیر از نظارت والدین) وجود دارند که می‌توانند خطاهای اندازه‌گیری را به حداقل برسانند. یکی از محدودیت‌های دیگر در این پژوهش بررسی تعارض زناشویی از دیدگاه فرزندان بود، در حالی که بررسی این متغیر از دیدگاه خود والدین می‌توانست به تحلیل و تفسیر نتایج، اعتبار بیشتری بیفزاید. تمایل نوجوانان به داشتن آزادی‌های بیشتر و گرایش به زیاد برآورد کردن محدودیت‌ها و کنترل از جانب والدین یکی دیگر از محدودیت‌های این پژوهش است که در اندازه‌گیری دقیق‌تر نظارت والدین وجود دارد. در این پژوهش فقط یک جنبه‌ی تعارض زناشویی که فرزندان آن را می‌بینند و توسط فرزندان ادراک می‌شود، مورد بررسی قرار گرفت، پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های دیگر، جنبه‌های مهمی از تعارض زناشویی مثل شدت تعارض، ماهیت سازنده بودن یا مخرب بودن تعارض، موضوع تعارض (فرزندان، مالی، ارتباطی و ...) و میزان توانایی زوجین در حل تعارض مورد بررسی قرار گیرد. با توجه به

افزایش رشد خودمختاری و گرایش به استقلال در دوران نوجوانی، پیشنهاد می‌شود تاثیر گذاری و تاثیر پذیری نظارت والدین در سایر مقاطع رشدی مورد بررسی قرار گیرد.

منابع

حسینی، فاطمه و ثنایی، باقر (۱۳۸۴). مقایسه‌ی تعارض زناشویی والدین با تعارض زناشویی فرزندان همسر دار آنها. اندیشه‌های نوین تربیتی. دانشکده‌ی علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه الزهراء. دوره ی ۱، شماره ی ۲، صص ۹۶-۷۹.

سرمد، زهره؛ بازرگان، عباس و حجازی، الهه (۱۳۸۳). روش‌های تحقیق در علوم رفتاری. تهران: انتشارات آگاه.

قمری، محمد (۱۳۸۸). بررسی اثربخشی زوج درمانی کوتاه مدت بر کاهش تعارض زناشویی. خانواده پژوهی. سال پنجم. شماره ۱۹، صص ۳۴۷-۳۵۹.

گاتمن، جان، سیلور، فان (۲۰۰۶). هفت اصل برای زندگی زناشویی کار آمد، ترجمه نسرين مصباح. تهران: ایتا. ۱۳۸۶.

Allen, M. S. (2002). *The influences of parents' marital quality on parent-adult intimacy: the role of the family child expressiveness and relationship attribution*. Dissertation submitted to the Graduate Faculty of Texas Tech University.

Ansah, F. (2009). *The influence of adolescent's perceptions of parental behaviors on academic achievement orientation in Kenya*. Dissertation submitted to the Faculty of Miami University.

- Barnes, G. M., & Farrell, M. P. (1992). Parental support and control as predictors of adolescent drinking, delinquency, and related problem behaviors. *Journal of Marriage and the Family*, 54, 763-776.
- Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality & Social Psychology*, 51, 1173-1182.
- Bush, K. R., Supple, A. J., & Lash, S. B. (2004). Mexican adolescents' perceptions of parental behaviors and authority as predictors of their self-esteem and sense of familism. *Marriage & Family Review*, 36, 35-65.
- Cummings, E. M., Davies, P. T., & Simpson, K. S. (1998). Marital conflict, gender, and children's appraisals and coping efficacy as mediators of child adjustment. *Journal of Family Psychology*, 8, 141-149.
- Deborah, A., Goebert, N. N. A. J., Judy Foster, B. S., Carlton, J. F., Mcdermott, J., Janice. Y. C., Cathy, K. B., Earl, S., Hishinuma, L. B., Nahulu, R. C., & Deborah, A. G. (2004). Influence of family adversity on school-related behavioral problems among multi-ethnic high school students. *School Psychology International*, 25, 193-208.
- Dishion, T. J., & McMahon, R. J. (1998). Parental monitoring and the prevention of child and adolescent problem behavior: A conceptual and empirical formulation. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 1, 61-75.
- Doyle, A. B & Markiewicz, D. (2005). Parenting, marital Conflict and adjustment from early- to mid-Adolescence: mediated by adolescent attachment style? *Journal of Youth and Adolescence*. 34 (2). 97-110.
- El-Sheikh, M., & Elmore-Staton, L. (2004). The link between marital conflict and child adjustment: Parent-child conflict and perceived attachments as mediators, potentates, and mitigates of risk. *Development & Psychopathology*, 16, 631-648.
- Esfandyari, B., Baharudin, R. & Nowzari, L. (2009). The relationship between Inter-parental conflicts and externalizing behavior problems among adolescents. *European Journal of Social Sciences*, 12 (1). 121-126.
- Fincham, F. D., Grych, J. H., & Osborne, L. (1994). Does marital conflict cause child maladjustment? Directions and challenges for longitudinal research. *Journal of Family Psychology*, 8, 128-140.
- Fuligni, A. J. & Eccles, J. S. (1993). Perceived parent-child relationships and early adolescent' orientation toward peers. *Developmental Psychology*, 29, 622.

- Gotts, E. E. & Purnell, R. F. (1986). Families and schools in rural Appalachia. *American Journal of Community Psychology*, 14, 499-520.
- Grundy, A. M. (2005). Parental awareness as a mediator of the relationship between marital conflict and adolescent behavior conduct. Dissertation submitted to the Graduate School of the *University of Notre Dame*.
- Hayes, L., Hudson, A & Matthews, J. (2003). Parental monitoring: A process model of parent-adolescent interaction. *Behavior change*, 20 (1). 13-24.
- Howell, L. W. (2001). *Examining the relationship between adolescent sexual risk-taking and adolescent' perceptions of monitoring, communication and parental styles in the home*. Thesis submitted to the *faculty of Virginia Polytechnic Institute and State University*.
- Kerr, M., & Stattin, H. (2000). What parents know how they know it, and several forms of adolescent adjustment: Further support for a reinterpretation of monitoring? *Developmental Psychology*, 36, 366-380.
- Kim , J. E., Hetherington, E. M., & Reiss, D. (1999). Associations among family relationships, antisocial peers, and adolescent externalizing behaviors: Gender and family type differences. *Child Development*, 70, 1209-1230.
- Kuperminc, G., Darnell, A., & Alvarez, A. (2008). Parent involvement in the academic adjustment of Latino middle and high school youth: Teacher expectations and school belonging as mediators. *Journal of Adolescence*, 31, 469-483.
- Laird, R. D., Pettit, G. S., Dodge, K. A., & Bates, J. E. (2003). Change in parents' monitoring knowledge: Links with parenting, relationship quality, adolescent beliefs, and antisocial behavior. *Social Development*, 12, 401-419.
- Lopez, F- G. (1986a). Family structure and depression: Implications for the counseling of depressed college students. *Journal of Counseling and Development*, 64, 508-511.
- Melissa, L., Sturge-apple, E. Mark C. & Patrick T. D. (2006). Impact of hostility and withdrawal in interparental conflict on parental emotional unavailability and children's adjustment difficulties. *Child Development*, 77(6), 1623 - 1641.
- Nebel-Schwalm, M. S. (2006). *The relationship between parent-adolescent conflict and academic achievement*. Dissertation submitted to the Graduate Faculty of the *Louisiana State University and Agricultural and Mechanical College*.

- Osborne, C. N., (2007). *School motivation and academic achievement of adolescents living in Appalachia: the influences of parental behavior and family interaction*. Dissertation submitted to the Faculty of Miami University.
- Pettit, G. S., Laird, R. D., Dodge, K. A., Bates, J. E., & Criss, M. M. (2001). Antecedents and behavior-problem outcomes of parental monitoring and psychological control in early adolescence. *Child Development, 72*, 583-594.
- Plunkett, W. P., Behnke, A. O., Sands, T., & Choi, B. Y. (2009). Adolescents' reports of parental engagement and academic achievement in immigrant families. *Journal of Youth and Adolescence, 38*, 257-268.
- Robinson, G. C. (2003). *Links between marital conflict and child social withdrawal: mediating effects of parenting behaviors and moderating effect of parental anxiety and depression*. Dissertation submitted to the graduate Faculty Department of Psychology of North Carolina State University.
- Small, S. A., & Kerns, D. (1993). Unwanted sexual activity among peers during early and middle adolescence: Incidence and risk factors. *Journal of Marriage and the Family, 55*, 941-952.
- Sobel, M. E. (1982). *Asymptotic intervals for indirect effects in structural equations models*. In S. Leinhardt (Ed.), *Sociological methodology 1982* (pp.290-312). San Francisco: Jossey-Bass.
- Sun, Y. & Li, Y. (2003). The distribution of the parents' marital disruption effect on adolescents' academic performance: An analysis of three-wave panel data. *Paper submitted to the Annual Meeting of the American Sociological Society*.
- Unger, D. G., McLeod, L. E., Brown, M. B., & Tressell, P. A. (2000). The role of family support in interparental conflict and adolescent academic achievement. *Journal of Child and Family Studies, 9*, 191-202.
- Wentzel, K. R., & Caldwell, K. (1997). Friendships, peer acceptance, and group membership: Relations to academic achievement in middle school. *Child Development, 68*, 1198-1209.
- Wichstrom, L. (1998). Alcohol intoxication and school dropout. *Drug & Alcohol Review, 17*, 113-121.
- Wierson, M., Forehand, R., & McCombs, A. (1988). The relationship of early adolescent functioning to parent-reported and adolescent-perceived interparental conflict. *Journal of Abnormal Child Psychology, 16*, 707-718.

Woodward, L. J., & Fergusson, D. M. (2000). Childhood peer relationship problems and later risks of educational under-achievement and unemployment. *Journal of Child Psychology & Psychiatry*, 41, 191-201.

Yoshikawa, H. (1995). Long-term effects of early childhood programs on social outcomes and delinquency. *Future of Children*, 5, 51-75.